

та прийняття рішень щодо змін до податкової системи на базі консенсусу займає тривалий час. Авральні темпи ухвалення законопроектів знижують їх якість, дискредитують законодавчу гілку влади та обумовлюють необхідність доопрацювання в подальшому. Перманентний процес реформування податкової системи впродовж бюджетного року дестабілізує очікування підприємницького середовища та унеможлиблює реформування бізнес-планів.

Література

1. Меморандум України з МВФ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://gordonua.com/news/worldnews/Opublikovan-tekst-memoranduma-mezhdu-Ukrainoy-i-MVF-70967.html>, с. 40
2. Мінсоцполітики завершує роботу над законопроектом про впровадження накопичувальної пенсійної системи [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=247977932
3. Юлія Самаєва. Єдиний соціальний шпик [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/finances/yediniy-socialniy-pshik-.html>
4. Дорожня карта реформ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rpr.org.ua/ua/achievement/roadmap-of-reforms>
5. Концепція податкової реформи «Білий бізнес» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzAibacQ02pjb3VraF95WHk1c3c/view?pli=1>
6. Податкова реформа у концепціях РПР і ГП «Нова Країна» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://novakraina.org/news-2/news/podatкова-reforma-u-konceptsiyakh-rpr-i-g>
7. Роман Насиров: «Хочу с 1 июля снизить ставку ЕСВ до 20 %» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/interview/roman-nasirov-hochu-iyulya-snizit-stavku-1431441127.html>
8. Все, что нужно знать о налоговой реформе [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://hubs.ua/authority/nalogovaya-reforma-38150.html>

УДК 631.1/338.4

Катерина ПОСТОЄНКО *

МОНІТОРИНГ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ

МОНИТОРИНГ АНТИКРИЗИСНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ В УКРАИНЕ

MONITORING OF ANTICRISIS STATE REGULATION OF FOOD MARKET IN UKRAINE

Анотація. Оцінено роль держави у розвитку ринку продовольчих товарів, в тому числі сільського господарства. Розглянуто сучасний вплив держави на врегулювання процесів, що діють на ринку продовольства для забезпечення стабільної продовольчої безпеки. Здійснено моніторинг сучасних реформ, що проводить уряд України в аграрному секторі.

Аннотация. Оценена роль государства в развитии рынка продовольственных товаров, в том числе сельского хозяйства. Рассмотрено современное влияние государства на урегулирование процессов, действующих на рынке продовольствия для обеспечения стабильной продовольственной безопасности. Проведено мониторинг современных реформ, которые проводит правительство Украины в аграрном секторе.

Abstract. The role of the state in the development of the market of food products, including agriculture, which is a vital sector of the economy of Ukraine was evaluated. The current influence of the government on the settlement at operating processes in the food market to ensure a sustainable food security was considered. Modern reforms conducted by the government of Ukraine in the agricultural sector were monitored through.

На сьогодні більше 1 мільярду людей на планеті страждають від хронічного голоду і ця цифра збільшується. Без збільшення обсягів продовольчого забезпечення вона зростатиме. Україна маючи плодючі ґрунти та велику площу земельних ресурсів (36,6 млн га землі від загальної площі 60,37 млн га задіяно в сільському господарстві) може допомогти нагодувати світ. Для цього вона повинна продовжувати дієве державне регулювання ринку продовольчих товарів.

* ПОСТОЄНКО Катерина Іванівна / Екатерина ПОСТОЕНКО / Kateryna POSTOIENKO — аспірант кафедри макро-економіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», e-mail: kateryna.postoienko@kneu.ua

Найважливішим елементом системи життєзабезпечення людини і населення країни є продовольство. Забезпечення населення продовольством здійснює ринок продовольчих товарів сутність якого виражається в його основних функціях до яких належать: регуляторна, ціноутворююча, логістична, контролююча, посередницька, інформаційна тощо та зводиться до наступного: продовольчий ринок — це система соціально-економічних відносин суб'єктів господарювання якими є виробники, споживачі, суб'єкти ринкової інфраструктури з приводу формування пропозиції та попиту на продовольчі товари.

Продовольчий ринок формується під впливом факторів попиту і пропозиції. Попит формується споживачами за такими факторами: рівень доходів населення, диференціація населення за квінтільними коефіцієнтами грошових доходів, місткість ринку за конкретним видом продукції і наявністю його в продажу, суб'єктивні вподобання покупців, наявність взаємозамінних продовольчих товарів. Пропозиція — сукупність продовольчих товарів, що представлені на ринку за цінами виробників. Пропозиція формується під дією ґрунтового-кліматичних факторів і факторів державного стимулювання аграрно-промислового виробництва через інвестиції, податки, пільгові кредити тощо.

Контроль, оцінку та моніторинг продовольчого забезпечення відображає продовольча безпека, що входить до складу економічної безпеки та сприяє збереженню продовольчої незалежності держави. Регулювання ринку продовольства, в тому числі продовольчої безпеки, здійснює держава в особі державних органів — президента, парламенту, уряду, місцевих адміністрацій, що утворюють її механізм. Державний механізм має певні компетенції і владні повноваження за допомогою яких може здійснювати свою волю у формі управлінських рішень, керівних команд, обов'язкових до виконання.

Система органів державного регулювання ринку продовольчих товарів в Україні, до якої увійшли основні органи державної влади, що прямо або опосередковано впливають на ринок продовольчих товарів і продовольче забезпечення ми представляємо з розподілом на органи управління загальної та спеціальної компетенції.

Органи загальної компетенції — це органи державної влади, для яких характерні поряд із загальними повноваженнями, певні повноваження у сфері продовольчого забезпечення. До органів державної влади загальної компетенції відносимо: Президента України, Верховну Раду України, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи влади, Раду національної безпеки і оборони України.

Органи влади спеціальної компетенції реалізують державну політику у сфері продовольчого забезпечення. До органів управління спеціальної компетенції ми відносимо Кабінет Міністрів України (КМУ) в особі міністерств аграрної політики та продовольства України; екології та природних ресурсів України; економічного розвитку і торгівлі України; охорони здоров'я України та інші центральні органи виконавчої влади (державні агентства, інспекції, служби), що підпорядковуються цим міністерствам.

Встановлено, що механізм та інструменти регулювання органами влади ринку продовольчих товарів не завжди є узгодженим. Це стосується органів влади України, які наділені спеціальними компетенціями, бо між ними існує дублювання функцій і повноважень, що пов'язано з їх постійною реорганізацією. Дублювання виявлене у реалізації державної політики у сфері земельних відносин, водного господарства, екологічного середовища, тому пропонуємо внести зміни до законодавчих актів для ліквідації дублюючих функцій.

Виробником самого продовольства є аграрний сектор, що входить до складу національної економіки, в якій здійснюється виробництво сільськогосподарської продукції для споживання населенням і переробки промисловістю. Сільське господарство є життєво важливою галуззю господарства України, де виробляється більш як 50 % продукції АПК, і яка спеціалізується на виробництві продуктів харчування для населення, сировини для промисловості і експортних товарів для зовнішньої торгівлі. І саме держава повинна регулювати і контролювати процес виробництва, а також гарантувати населенню захищеність життєвих інтересів через безперешкодний економічний доступ до якісних продуктів харчування у достатній кількості з метою підтримання звичайної життєвої діяльності організму людини.

Аграрний сектор національної економіки України розвивається з допомогою реформування та державної підтримки. За даними прес-служби уряду в 2012 році на підтримку АПК було виділено 39,9 млрд грн, що на 3,9 млрд грн або на 10,8 % більше проти 2011 року.

Крім того, проведення в Україні не виважених економічних реформ призвело до збитковості біля 30 % сільськогосподарських виробників за рахунок таких проблем: відсутність ефективного механізму регулювання агропродовольчого ринку, відсутність ефективної підтримки виробників, відсутність стабільних кредитних ресурсів, фінансова не спроможність впроваджувати нові технології (внаслідок низької дохідності виробництва), використання фізично важкої ручної праці, низький рівень оплати праці (середньомісячна заробітна плата у сільськогосподарському виробницт-

ві за даними держстату у квітні 2013 р. становила 2 250 грн, а у середньому по Україні — 3 233 грн), вплив робочої сили, низька рентабельність (пов'язана з цінами на сільськогосподарську продукцію встановленими переробними підприємствами), низький рівень споживання основних продуктів харчування на душу населення, малий обсяг виробництва сільськогосподарської продукції тощо.

Найважливіші проблеми створюють загрозу продовольчій безпеці.

Тому для вирішення цих проблем Інститутом аграрної економіки було розроблено Стратегію розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. Крім того держава спрямувала свій вплив на врегулювання процесів на ринку продовольства і забезпечення стабільної продовольчої безпеки за рахунок: оновлення нормативно-законодавчої бази для удосконалення земельних відносин, запровадження податкових пільг, дотацій, субсидій для учасників інвестиційного процесу щоб покращити інвестиційний клімат в АПК, збільшення державних капітальних вкладень, підвищення платоспроможності населення, запровадження соціальних гарантій, підтримки малозабезпечених верств населення та ін.

Вирішення даних проблем уже дало результати і це відзначив Олександр Сень, заступник міністра аграрної політики і продовольства України на 5-му щорічному форумі Інституту Адама Сміта «Агробізнес України», що пройшов в м. Києві 12—14 березня 2013 року. Він відзначив тенденцію розвитку вітчизняного АПК. Підприємства демонструють стабільні показники в роботі, як наслідок, зростання виробництва валової сільгосппродукції становить 12,8 %, приріст харчової промисловості — 4,5 %, середньорічне виробництво зерна сягає 47 млн т». Намітив чиновник і направи, куди слід рухатися інтенсивніше в галузі, — інвестувати у тваринництво та технічне переоснащення. Зі слів заступника профільного міністра, наразі в Україні проінвестовано 153 проекти у тваринництві, що в майбутньому повинно вплинути на збільшення обсягів виробництва молока на 4 % і м'яса — на 4,5 % [1].

Леонід Козаченко повідомив, що інвестиції в Україну в 2012 році становили 4,5 млрд доларів. За останні 20 років у сільське господарство України було вкладено 1 млрд доларів із-за кордону. Однак необхідно більше 70 млрд дол., аби вийти на таку урожайність, котра забезпечувала б 3 млрд дол. для логістичної системи України [1].

Після революційних подій, що пройшли в 2013 — 2014 роках була переглянута політика щодо реформування аграрного сектора і це дало вже позитивні тенденції.

Агропромисловий комплекс знову на межі великих реформ. Про них марили міністри Микола Присяжнюк, який дуже хотів почати з перебудови спиртової галузі, ліквідувати в ній кримінал і запустити в 2013 році ринок землі; Ігор Швайка, який повторював думки про створення Земельного банку, сприятливий податковий режим для аграріїв і сьогодні ці ідеї продовжує розвивати міністр агрополітики Олексій Павленко. Причому, саме з його приходом всі «замки з піску» трансформувалися у цілком конкретну стратегію реформування аграрної галузі [2].

В основі реформи АПК лежить концепція, що базується на трьох складових:

Перша — дотримання декларативних документів а-ля стратегія «Україна-2020», програма діяльності уряду, коаліційна угода і цілком відчутна Асоціація між Україною та ЄС [2].

Друга складова — нова продовольча політика і міжнародна допомога. Ці принципи теж неодноразово озвучувалися: підвищення якості продукції, полегшення роботи фермерам за рахунок дерегуляції, залучення міжнародних кредиторів і консультантів (МВФ, Світовий банк, ЄІБ, ЄБРР), які повинні забезпечити приплив інвестицій у галузь [2].

Третій елемент концепції — подальша євроінтеграція, поліпшення бізнес-клімату, підвищення ефективності управління державними активами. В цей пункт не дуже віриться, враховуючи досвід багатьох десятиліть, що довели, що з держави власник, м'яко кажучи, ніякий [2].

Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко під час засідання колегії аграрного відомства доповів позитивні результати роботи команди Міністерства аграрної політики та Уряду загалом у 2015 році. Результати полягають в наступному. В бюджеті вдалося передбачити 550 млн грн для здешевлення кредитних коштів для аграріїв і підтримки тваринництва завдяки підтримки з боку Кабінету Міністрів України. Для підтримки виробників було введено форвардну програму Аграрного фонду, який вже проавансував виробників на рівні 780 млн. грн. Перспективними є програми аграрного страхування та аграрних розписок, яку міністерство запроваджує спільно з ІФС. Міністерство контролює питання — пільговий спецрежим ПДВ, який є одним з найдієвіших механізмів державної допомоги галузі [3].

Заступник Міністра аграрної політики та продовольства з питань євроінтеграції Владислава Рутицька наголосила, що в рамках проекту Єдиної комплексної Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015 — 2020 роки важливим є підтримка реформ і гармонізація законодавства, відповідно до підписаної Коаліційної Угоди. Відповідно до Коаліційної Угоди в Україні впроваджується проект «Земельне законодавство» зі створенням транспарентного земельного кадастру. Також реалізовано проект «Аграрні розписки», що надає можливість малим і сере-

днім виробникам отримати доступ до оборотного капіталу, за рахунок майбутнього врожаю. Відповідний проект є зручним інструментом фінансування для малих і середніх сільгоспвиробників. За її словами, також важливим проектом є концепція відновлення системи зрошення Півдня України. «Спільно зі Світовим банком працюємо над запровадженням відповідного проекту в Одеській, Херсонській, Запорізькій та Миколаївській областях. Це саме ті області, які потерпають від недостатньої кількості водних ресурсів [3].

Олексій Павленко підкреслив, що міністерство налагодило відкритий і конструктивний діалог з громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Фінансові донори з Канади та Ізраїлю беруть участь в реалізації проектів розвитку сільських територій. Спільно з Єврокомісією створено вісім робочих груп та 24 підгрупи. Їх діяльність охоплює всю сферу реформування агросектору, а результатом роботи стане комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015—2020 роки [3].

Україна досягла рекордного показника експорту зернових за роки Незалежності — майже 34 млн т. Збільшено обсяги експорту за основними позиціями. Зокрема, за 5 місяців 2015 року експорт м'яса птиці зріс на 8 %, соєвого шроту на 70 %, а олії — на 15 %. Україна посідає перше місце у світі за експортом соняшникової олії, третє — за кукурудзою, четверте — за ячменем, сьоме та восьме — за соєю і курятиною відповідно. «За 10 років країна наростила аграрний експорт у 3,6 разу — до 17 млрд доларів. Вага сільського господарства — більше третини загального експорту та 12 % у загальному обсязі ВВП. Аграрний експорт забезпечує чисте надходження валюти в країну до 30 млн доларів щодня» [3].

Збільшити експортні показники дозволила диверсифікація зовнішньої торгівлі з російського ринку на азійський, європейський та африканський. З багатьох позицій вдалося компенсувати втрати. Наприклад, експорт до Азії та Близького Сходу зріс на 10 %, до країн ЄС — на 6 %. Сьогодні ми годуємо 140 мільйонів людей на планеті [3].

Не менш важливе завдання міністерства — забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки. Дієвим інструментом у цьому контексті стало підписання Меморандуму між Мінагрополітики та експортерами зерна. Його мета — стабілізація ринку зерна в Україні та забезпечення прогнозованого експорту [3].

Висновки і пропозиції. Дослідивши детальніше реформи, що проводить у 2015 році Міністерство аграрної політики та продовольства України разом із Урядом, ми дійшли таких висновків.

По-перше, Верховна рада України не поспішає приймати законопроекти для реалізації реформи в аграрному секторі.

По-друге, Міністерством аграрної політики та продовольства України ініційовано та реалізовано державну підтримку АПК, що полягає у: виділенні у 2015 році додаткових 550 млн грн на компенсацію відсоткових ставок за кредитами (300 млн грн) та підтримку тваринництва (250 млн грн); можливості дрібних виробників отримувати державну підтримку у галузі тваринництва; економії від сплати єдиного податку; проведені роз'яснювальної роботи серед виробників сільськогосподарської продукції по експорту до ЄС.

По-третє, Мінагрополітики та продовольства України працює над: відміною більш як 100 дозвільних документів; залученням інвестицій міжнародних фінансових установ і країн; розробленням концепції розвитку сільських територій через стимулювання підприємницької діяльності; проектами «Аграрне страхування» та «Аграрні розписки», що запроваджуються спільно з IFC; укладанням Меморандуму про взаємовідносини з Канадою та Ізраїлем щодо підтримки українських аграріїв (400 млн грн); проектом «Земельне законодавство» зі створенням транспарентного земельного кадастру.

По-четверте, для просування вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції на зовнішній ринок потрібно переходити на нові стандарти виробництва. Але для переходу потрібні колосальні ресурси яких у держави немає.

По-п'яте, потрібно вводити в законодавство зміни щодо прозорості діяльності Аграрного фонду та Державного резерву.

По-шосте, сформувати державний мобілізаційний продовольчий резерв.

Література

1. Степанюк О. Агробізнес крізь призму аналізу [Електронний ресурс] / О. Степанюк // «Агробізнес Сьогодні» газета підприємців АПК № 6 (253) березень 2013. — Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/1541.html?ed=80>

2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України : Реформа АПК: відстрочені обіцянки фермерам і виробникам [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/pressroom?nid=17356>

3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node>